

Na margini

Preko dvije trećine Romkinja prvo dijete rodi u periodu od petnaeste do osamnaeste godine. Većina vjeruje da je tradicija ključni razlog zašto se rano udaju, a blizu 90 odsto smatra da tradiciju treba bezuslovno poštovati

Moj prvi muž me otjerao jer sam bila bolesna pa nijesam mogla da radim. Imamo šestoro djece. Sva su ostala kod njega. Ne dozvoljava mi da ih vidam“, priča tridesetsedmogodišnja Romkinja.

„Udala sam se po drugi put i imam još troje djece. Mi žene smo proklete. Nemamo prava ninašta osim da patimo“, kaže. Imala je 13 godina kada se prvi put udala. Sve četiri njene kćerke iz prvog braka udate su.

Udale su se „sa jedanaest i dvanaest godina“. To nije usamljen slučaj.

MALOLJETNE MAJKE: Prema istraživanju Centru za romske inicijative (CRI) iz Nikšića, preko dvije trećine Romkinja prvo dijete rodi u periodu od petnaeste do osamnaeste godine.

Od 209 ispitanih Romkinja iz Nikšića više od polovine živi u bračnoj zajednici, dok su 12,5 odsto razvedene ili su udovice. Oko 86 odsto njih nije obrazovano i ne poznaju svoja osnovna prava. Većina vjeruje da je tradicija ključni razlog zašto se rano udaju, a blizu 90 odsto smatra da tradiciju treba bezuslovno poštovati.

„Romkinjama se uskraćuje pravo na sopstveno mišljenje i odluku. Cijeli život provode sljedeći i slušajući muške članove familije“, kaže koordinatorka

Anita Zećiri: „Pokornost, poslušnost i odanost je osnovno što se očekuje od Romkinja i u braku i u porodici i to dok god je živa bez obzira na životne situacije koje mogu da je snađu“

CRI Fana Delija. Ona objašnjava da o svemu u romskoj porodici odlučuje muž ili otac koji su „gazde u kući“, te da Romkinje već sa 10 ili 11 godina počinju da rade apsolutno sve kućne poslove. Uz to one čuvaju svoju braću i sestre i tako se pripremaju za udaju.

„Treći dan po udaji muž me je dobro izbio i rekao da je to zato da se zna ko je gazda u kući“, kaže tridesetdvogodišnja

Romkinja. Udala se sa nepunih 14 godina, a u početku je, kaže, udaju shvatala kao kao „spasenje“ jer je, do tada, morala da služi oca i sedmoro braće. Bez majke je ostala još u ranom djetinjstvu.

Ima osmoro djece. Suprug nigdje ne radi. Ona je prinuđena da se svakodnevno snalazi kako zna i umije da prehrani djecu. „Trpim ga zbog djece iako me svaki dan bije. Čula sam da moja djeca imaju prava da ga prijave policiji ali se bojim da će me ubiti kada ga puste iz zatvora“, objašnjava ona.

TRADICIJA: „Tradicionalističko nasljeđe nameće ranu udaju Romkinja kako bi u brak ušle kao

djevice i kako ne bi osramotile svoje roditelje“, podsjeća Delija.

„Bolje je da sam mrtva nego da to uradim mojima“, objasnila je jedna od mladih Romkinja, ispitanica. „Da to uradi“, kaže, roditelji bi je „sigurno udali negdje daleko odavde za nekoga ko ima puno djece i ko je star“.

TRADICIJA KAO IZGOVOR ZA NERAD INSTITUCIJA:
Aleksandar Saša Zeković

Koliko je biti djevica prije braka za Romkinje bitno zna naša sagovornica iz Ulcinja, koja se sa 13 godina udala i došla u Podgoricu. Kada je suprug shvatio da „nije nevina vratio je u Ulcinj“. Njen bivši suprug kaže da je morao da postupi po pravilima tradicije i da o drugačijem ishodu nije ni razmišljao.

Istraživanje nikšićke organizacije *SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja* iz 2006. godine, pokazuje da kod većine Roma još uvijek opstaje tradicija po kojoj je muškarcu dozvoljena poligamija. Romkinje to moraju prihvatiti jer su u potpunosti zavisne od muža. Ukoliko žele razvod moraju poštovati običajno pravo po kojem su primorane da djecu ostave mužu i njegovoj porodici. Takođe imaju izuzetno visok prag tolerancije prema nasilju, ne samo od strane muža i oca, već i od strane ostalih muških članova porodice.

BEZ PRAVA NA ŽIVOT: „Romkinjama je oduzeto pravo na slobodan život i napredak“, smatra predsjednica ženske mreže **PRVA Behija Ramović**. „One su potpuno nevidljive. Njihov težak i specifičan položaj nije prepoznat kako od romske zajednice tako ni od države. Nadležni organi ne pokazuju dovoljno senzibiliteta“.

Neobrazovanost i ekonomska zavisnost koja dominira među Romkinjama čini da one budu potpuno pasivne po pitanju suprotstavljanja volji muškaraca koji ih okružuju, kaže Behija Ramović. Ona smatra da je vodeća prepreka za aktivno učešće Romkinja u društvu tradicionalističko vaspitanje, „licemjerje romskih lidera i neprepoznavanje njihovog teškog položaja

Fana Delija:

„Tradicionalističko nasljeđe nameće ranu udaju Romkinja kako bi u brak ušle kao djevice i kako ne bi osramotile svoje roditelje“

i problema u strateškim državnim dokumentima“.

DOK DRŽAVA ĆUTI : Aleksandar Saša Zeković, istraživač kršenja ljudskih prava, kaže za *Monitor* da se institucije „kada hoće alibi za svoj nerad ili nemoć pozovu na običajno pravo Roma“.

„To potvrđuje i odnos Centra za socijalni rad u Nikšiću koji se, službeno, u slučaju jednog razvoda pozvao na običajno pravo tolerišući odluku Vijeća mudraca da djeca pripadnu

porodici muža. On je iz Njemačke javio svojim da se tamo ponovo oženio i da prvu ženu vrata u rod u Berane. Kasnije je jedno dijete umrlo usljed gladi“, kaže Zeković i dodaje da se ovim predmetom još uvijek bavi državno tužilaštvo.

„Pokornost, poslušnost i odanost je osnovno što se očekuje od Romkinja i u braku i u porodici. To se od nje zahtijeva dok god je živa bez obzira na životne situacije koje mogu da je snađu“, kaže predsjednica Izvršnog Odbora Nacionalnog savjeta Roma i Egipćana **Anita Zećiri**. Ona tvrdi da Romkinje nisu upoznate sa svojim pravima i „da sve njihove perspektive uništava loša tradicija“.

„Svijest se teško mijenja a pogotovo kod naroda koji je neobrazovan, koji živi u ekstremnom siromaštvu i kome svaka priča da može biti bolje djeluje nerealno i nestvarno“, kaže

Zećiri koja smatra da se neki aspekti tradicije, iako negativni, njeguju jako dugo i duboko su ukorijenjeni.

„Položaj Romkinje se ne može popraviti čekanjem na promjenu mentaliteta muškog okruženja. Država mora da preuzme proaktivniju ulogu. Ne smije da bude nijema pred primjerima nasilja, zlostavljanja, poligamije“, kaže Zećiri.

Ona se osvrće i na dokument Vlade Crne Gore *Strategija za poboljšanje položaja RAE populacije 2008-2012* za koji kaže da ne prepoznaje potrebe žena i da nije rodno senzitivna. „Dokumenti koji ne prepoznaju rodnu ravnopravnost i ne sadrže mjere kako do nje istinski doći nemaju smisla“, zaključuje Zećiri.

Biljana ALKOVIĆ

ERSTE Stiftung

Education of Roma/Ashkali/Egyptian population journalist
This project has been supported by ERSTE Foundation